

De in Nederland adventief gevonden vormen van *Scorpiurus muricatus* L.

door

S. J. VAN OOSTSTROOM en TH. J. REICHGELT
(Rijksherbarium, Leiden)

De door LINNAEUS (2, p. 745) onderscheiden soorten *Scorpiurus muricatus*, *sulcatus* en *subvillosus* (Linnaeus schrijft *muricata*, *sulcata* en *subvillosa*), die alle drie oorspronkelijk voorkomen in het Middellandse Zee-gebied, worden ook thans nog door sommige auteurs in de rang van soort gehandhaafd. Anderen echter beschouwen deze taxa en soms nog een enkele meer als ondersoorten of variëteiten van *S. muricatus*.

FIORI in FIORI & PAOLETTI (1, p. 89) b.v. verdeelt laatstgenoemde soort in een viertal variëteiten, var. *typicus* Fiori, var. *sulcatus* (L.) Fiori, var. *subvillosus* (L.) Fiori en var. *acutifolius* (Viv.) Fiori.

THELLUNG (4, p. 338-339) daarentegen verdeelt de soort in 4 ondersoorten, resp. subsp. *laevigatus* (Sibth. & Sm.) Thell., subsp. *eu-muricatus* Thell., subsp. *sulcatus* (L.) Thell. en subsp. *subvillosus* (L.) Thell.

Na bestudering van literatuur en materiaal komen ook wij tot de conclusie, dat de onderscheiding in soorten niet te handhaven is. Wij zijn geneigd om *S. muricatus* in ondersoorten te verdelen, doch in afwijking van Thellung slechts in twee, nl. subsp. *muricatus* (= subsp. *laevigatus*, *eu-muricatus* en *sulcatus* in de zin van Thellung) en subsp. *subvillosus*. De onderscheiding in ondersoorten en niet in soorten wordt gerechtvaardigd door het feit dat vele overgangen worden gevonden. De drie taxa, die subsp. *muricatus* samenstellen zijn naar onze mening nauwer verwant met elkaar

dan met subsp. *subvillosus*. Zij verschillen voor zover wij hebben kunnen nagaan uitsluitend in de wijze van bestekeling van de vrucht en kunnen beter als variëteiten worden opgevat, op dezelfde wijze als wij dat bij verschillende *Medicago*-soorten in onze bewerking van dit genus (3) deden.

De indeling wordt nu als volgt:

subsp. *muricatus*.

Tanden van de kelk driehoekig, korter dan tot ongeveer even lang als de kelkbuis. Peul los gewonden, met de windingen ongeveer in één vlak. Ribben van de peul alle glad of alleen de buitenste met wratten of stevige stekels; deze ten hoogste even lang als de doorsnede van de peul. Zaden gewoonlijk weinig gebogen.

var. *laevigatus* (Sibth. & Sm.) Boiss., Fl. Orient. 2, 1872, p. 178 — *S. laevigatus* Sibth. & Sm., Fl. Graec. Prodr. 2, 1813, p. 81; Sibth. & Lindl., Fl. Graec. 8, 1833, p. 13, t. 718.

Ribben van de peul glad, zonder wratten.

var. *muricatus* — *S. muricatus* L., Sp. Pl. 2, 1753, p. 745 — *S. muricatus* var. *typicus* Fiori, in Fiori & Paol., Fl. Anal. Ital. 2, 1900, p. 89 — *S. muricatus* subsp. *eu-muricatus* Thell., Fl. Adv. Montpell. 1912, p. 338.

Buitenste ribben van de peul met korte, kegelvormige wratten, de overige glad.

var. *sulcatus* (L.) Fiori, in Fiori & Paol., Fl. Anal. Ital. 2, 1900, p. 89 — *S. sulcatus* L., Sp. Pl. 2, 1753, p. 745 — *S. muricatus* subsp. *sulcatus* Thell., Fl. Adv. Montpell. 1912, p. 339.

Buitenste ribben van de peul met stevige stekels, die ten hoogste even lang zijn als de doorsnede van de peul, de overige glad.

subsp. *subvillosus* (L.) Thell., Fl. Adv. Montpell. 1912, p. 339 — *S. subvillosus* L., Sp. Pl. 2, 1753, p. 745 — *S. muricatus* var. *subvillosus* (L.) Fiori, in Fiori & Paol., Fl. Anal. Ital. 2, 1900, p. 89.

Tanden van de kelk smal driehoekig, even lang als tot langer dan de kelkbuis. Peul onregelmatig gewonden, de windingen niet in één vlak. Ribben van de peul groten-deels met meestal slanke, buigzame, soms met stevige stekels; deze meestal langer, soms korter dan de doorsnede van de peul. Zaden gewoonlijk sterk gekromd.

var. *subvillosus* — *S. subvillosus* var. *genuinus* Gren. & Godr., Fl. France 1, 1848, p. 493.

Stekels slank, buigzaam, gewoonlijk langer dan de doorsnede van de peul.

var. *breviaculeatus* (Battand. & Trab.) Thell., Fl. Adv. Montpell. 1912, p. 339 — *S. subvillosus* var. *breviaculeatus* Battand. & Trab., Fl. Algér. 2, 1889, p. 285 — *S. muricatus* var. *acutifolius* (Viv.) Fiori, in Fiori & Paol., Fl. Anal. Ital. 2, 1900, p. 89.

Stekels steviger en korter.

Van verschillende variëteiten van *S. muricatus* komen vormen voor met kale en behaarde peulen.

Van subsp. *muricatus* werd tot nu toe alleen var. *sulcatus* adventief in Nederland gevonden:

Helmond, terrein van dekenfabriek, 1938 en 1939, leg. *Kloos* (L); id., 1939, leg. *Pater Ludovicus* (L); Tilburg, terrein van wolwasserij, 1951, leg. *Kloos & Reichgelt* (L). Waarschijnlijk behoren hier toe ook exx., die zonder rijpe vruchten werden verzameld en daardoor niet met zekerheid zijn te determineren: Wormerveer, terrein van meelfabriek, 1925, leg. *Kloos* (L); Wartena, terrein gemeentereiniging van Leeuwarden, 1956, leg. *Franke & Van der Ploeg* (herb. Van der Ploeg).

In sept. 1963 werd bovendien bij 's-Graveland, in de boomgaard van het landgoed Boekesteyn door K. Olivier een exemplaar aangetroffen van var. *laevigatus*. Deze vondst was voor ons aanleiding om het hier te lande gevonden adventieve *Scorpiurus*-materiaal te revideren.

Van subsp. *subvillosus* zijn de volgende Nederlandse adventieve vondsten bekend:

Wormerveer, terrein van meelfabriek, 1922, leg. *Danser & Kloos* (L); Helmond, terrein van dekenfabriek, 1938 en 1939, leg. *Kloos* (L). Exemplaren zonder rijpe vruchten, verzameld bij Wormerveer, terrein van meelfabriek, 1922, leg. *Kloos* (L) en bij Tilburg, terrein wolfabriek, 1941, leg. *Kloos* (L), behoren waarschijnlijk ook tot deze ondersoort.

Daar o.i. de beide bovengenoemde variëteiten van subsp. *subvillosus* vaak niet duidelijk te scheiden zijn, hebben wij de Nederlandse exemplaren van deze ondersoort hiet nader ingedeeld.

Literatuur

1. A. FIORI & G. PAOLETTI, Flora analitica d'Italia 2, 1900-'02.
2. C. LINNAEUS, Species Plantarum 2, 1753.
3. S. J. VAN OOSTSTROOM & TH. J. REICHGELT, Het geslacht *Medicago* in Nederland en België. Acta Bot. Neerl. 7, 1958, p. 90-123.
4. A. THELLUNG, La flore adventice de Montpellier. Diss. Zürich, 1912.

Summary

This paper gives a survey of the forms of *Scorpiurus muricatus* L. In contradistinction to Thellung who distinguished in his "Flore adventice de Montpellier" 4 subspecies, the present authors subdivide the species into 2 subspecies, each with some varieties. They can be identified with the aid of the following key. In using this key, one must be aware of the fact that several transitions between the subspecies and the varieties exist.

1. Calyx-teeth triangular, shorter than to about as long as the tube. Pod loosely coiled, almost in one plane. Ribs of pod all smooth or only the outer ones muricate or spiny; spines stout, at most as long as the diameter of the pod. Seeds mostly slightly curved subsp. *muricatus*
 2. Ribs of pod all smooth var. *laevigatus* (Sibth. & Sm.) Boiss.
 - 2.' Ribs of pod partly muricate or spiny.
 3. Ribs of pod muricate var. *muricatus*
 - 3.' Ribs of pod spiny var. *sulcatus* (L.) Fiori
- 1.' Calyx-teeth narrowly triangular, as long as to longer than the tube. Pod irregularly twisted. Ribs of pod for the greater part spiny. Seeds mostly strongly curved subsp. *subvillosus* (L.) Thell.
 4. Spines slender, flexible, mostly longer than the diameter of the pod var. *subvillosus*
 - 4.' Spines stouter and shorter var. *breviaculeatus* (Battand. & Trab.) Thell.